

Óravázlat

Évfolyam:	10. osztály
Témakör:	A világgazdaság a 21. század elején
Tanítási egység:	A világgazdaság a 21. század elején – Összefoglalás
Az óra típusa:	Ismereteket elmélyítő, összefoglaló óra
Az óra jellemző munkaformája:	Frontális munkaforma

Tantervi követelmények

A tanítási óra oktatási célja:

- játékos összefoglalás irodalmi szemelvények segítségével;
- a világgazdaság jellemzői folyamatainak és fogalmainak ismételése;
- a centrum és periféria térség problémáinak összegyűjtése;
- a fejlett térségek felelősségének felismertetése a perifériatérségek problémáinak mérséklésében

A tanítási óra nevelési célja:

- hatékony tanulói együttműködés a tanítási órán;
- közösségi nevelés: egymás meghallgatása, fegyelmezett munkavégzés;
- erkölcsi nevelés: annak tudatosítása, hogy mindannyian felelősek vagyunk embertársaink kizsákmányolásáért;
- felelős állampolgári magatartás erősítése

A tanítási óra képzési céljai:

- a kritikai gondolkodás fejlesztése az ország társadalmi-gazdasági jellemzőinek megértésével és a társadalmi-környezeti következmények megláttatásával;
- rendszerező készség fejlesztése az ismérvek grafikus rendezőbe illesztésével;
- topográfiai ismeretek fejlesztése, térképhasználat;
- társadalmi egyenlőtlenségek kiküszöbölési lehetőségeinek megértése prognosztizálással;
- empátiakészség fejlesztése a térség problémáinak megértésével.

Oktatási követelmények

- **Megerősítendő általános fogalmak:**
gazdasági szerkezet, GDP, GNI, világgazdasági centrum-periféria, alacsony, közepes és magas jövedelmű országok, fejlődő országok, társadalmi egyenlőtlenség, életszínvonal, életminőség, HDI, gazdasági és foglalkozási szerkezet, primer, szekunder, terciér és kvaterner szektor, infrastruktúra, piac, cserekereskedelem, cserearány, félperiféria, Triád
- **Megerősítendő folyamatok:**
 - centrum és periféria térségek kialakulása;
 - a világgazdasági pólusok és erőterek kialakulása.
- **Megerősítendő összefüggések:**
 - földrajzi adottságok és az ország gazdasági jellemvonásainak összefüggései;
 - a gazdasági szerkezet és a foglalkozási szerkezet összekapcsolódása.
- **Kiemelt tevékenységek:**
 - a szemelvények és az elsajátított földrajzi tartalmak összefüggéseinek értelmezése;
 - egyéni feladatmegoldás;
 - önálló szövegértelmezés és összefüggések keresése.

Tantárgyi koncentráció

Belső koncentráció: a 21. századi világgazdaság folyamatainak és fogalmainak rendszerezése.

Külső koncentráció: irodalom: Suzanne Collins: Az Éhezők viadala c. regény elemzése

Szemléltető eszközök

- Irodalmi szemelvény (részlet a műből)
- Felhasznált tankönyv: Probáld F. – Ütőné: Földrajz 10. Regionális Földrajz, Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest
- Észak-Amerika természetföldrajza falitérkép
- Képek

Az óra menete

Idő	Az óra menete	Didaktikai mozzanat	Didaktikai módszer, munkaforma	Eszköz
1'	Az óra szervezése: jelentések, adminisztráció			
4'	Gondolattérkép: a tanár a tábla közepére felírja a „világgazdaság” szót. Tanári instrukció: Mi jut eszetekbe a világgazdaság szóról?	Előzetes ismeretek felmérése	Elmetérkép-készítés Frontális osztálymunka	Tábla, kréta
13'	Suzanne Collins: Az éhezők viadala c. regény első fejezetének felolvasása	Új ismeretek átadása	Tanári felolvasás	Irodalmi szemelvény (1. melléklet)
9'	A centrum-periféria összefüggéseinek felvezetése, közös gondolkodás: 1. Hol vagyunk? (<i>a mai Észak-Amerikában</i>) 2. Mikor játszódik a történet? (<i>a távoli jövőben, nem derül ki pontosan</i>) 3. Kik a főhőseink? (<i>Katniss és Gale</i>) 4. Mit tudunk meg róluk a regény-részlet alapján? (<i>gyűjtögető, vadászó életmód</i>) 5. Melyik volt ország területén helyezkedik el a mai Panem? (<i>USA</i>) 6. Milyen egységekre osztható fel az ország? (13 körzetre) 7. Melyik körzetben lakik a főhős? (12) 8. Mit tudunk meg erről a körzetről? Mi a körzet fő bevételi forrása? (<i>bányászat és kereskedelem</i>) 9. Milyen életkörülmények között élnek itt az emberek? (<i>elmaradottság, éhezés, harmadik világ-szerű állapotok között</i>) 10. Az egész ország területén ilyenek az életkörülmények? Mit tudunk meg erről? (<i>a Kapitólium a centrum, ahol jobbak az életkörülmények</i>)	Új ismeretek szerzése	Irányított válaszkérés szövegből Frontális osztálymunka	Észak-Amerika természetföldrajz falitérkép
10'	Centrum – periféria térség ismervei grafikus rendező segítségével	Alkalmazó rögzítés	Egyéni munka láncszólitással	Tábla, kréta, ismérv cédulák (2. melléklet), papírragasztó
3'	Ötujjas mese Az osztályból egy tanuló összefoglalja 5 mondatban az órai tartalmakat, a tanár és a tanuló is az ujján számolja, hogy az öt állítás elhangzott-e.	Összefoglalás, ellenőrző rögzítés	Frontális osztálymunka, egyéni munka	

4'	Kilépőkártya: a tanulók visszajelzést írnak az óráról: 1. Mennyire tetszett az óra? (1-6 skála) 2. Mennyiben járult hozzá az óra a földrajzi ismereteitek bővítéséhez, elmélyítéséhez? (1-6 skála) 3. Tetszett-e a tanulmányozott mű? (igen/nem + indoklás)	Reflexió	Egyéni munka	Színes „Stickey Notes”
1'	Az óra befejezése: elköszönés			

Mellékletek

1. melléklet

Felébredek, hideg mellettem az ágy. Kinyújtott ujjam Prim testének melegét kutatja, de csak a matracot borító durva vásznat tapintja. Biztosan rosszat álmodott, és bemászott anya mellé. Nem csoda, hogy Prim nem tud aludni. Ma van az aratás napja.

Felkönyökölök. Elég világos van a hálósobában, hogy lássam őket. A húgom, Prim, összegömbölyödve fekszik az oldalán, szorosán hozzábújik anyához, az arcuk összeér. Álmában anya fiatalabbnak néz ki. Ilyenkor is látszik, hogy milyen fáradt, de mégsem tűnik annyira elgyötörtnek. Prim arca tiszta, mint egy esőcsepp, és szép, mint a primula, amiről a nevét kapta. Régen anya is nagyon szép volt. Legalábbis azt mondják.

Prim térdénél a világ legrondább kandúrja ül, és őrködik. Betört az orra, hiányzik az egyik fülének a fele, a szemének meg olyan a színe, mint a rohadt töknek. Prim nevezte el Kökörcsinnek, szerinte ugyanis a macska piszkossárga bundája olyan, mint a réten virító kökörcsin. A macska gyűlöl engem. Vagy legalábbis nem bízik bennem. Jó pár éve történt, de szerintem még mindig nem felejtette el, hogy bele akartam fojtani egy vödör vízbe, amikor Prim egy szép napon beállított vele. Sovány kis cica volt, felpuffadt a hasa a férgektől, nyüzsögtek a bolhák a bundájában. Semmi szükségem nem volt még egy éhes szájra, akit etetni kell. De Prim addig könyörgött – még sírt is –, míg végül megengedtem, hogy maradjon a kandúr. A végén jól sült el a dolog. Anya megszabadította a férgektől, és kiderült, hogy egy született egerésszel van dolgunk. Hébe-hóba még egy-egy patkányt is elkap. Néha, amikor kibelezem az elejtett vadat, Kökörcsinnek adom a zsigereket. Egy ideje már nem fúj rám.

A belekért cserébe nem fúj. Ennél jobban sosem fogjuk szeretni egymást.

Átlendítem a lábam az ágy szélén, és belebújok a vadászcsizmámba. A rugalmas bőr felvette a lábam formáját. Nadrágot húzok, inget, aztán begyömöszölöm hosszú sötét copfomat a sapkám alá, és megfogom a takarmánygyűjtő zsákot. Az asztalon, egy fatál alatt, hogy az éhes patkányok és macskák ne essenek kísértésbe, egy kis darab kecskesajt pihen, bazsalikomlevélbe csomagolva. Prim aratásnapi ajándéka. Óvatosan a zsebembe csúsztatom a sajtot, aztán kisurranok az ajtón.

A Tizenkettedik Körzet Peremnek nevezett részén lakunk, ilyentájt általában a munkába tartó szénbányászok lepik el a hajnali utcákat. Görnyedt hátú, feldagadt ujjízületű férfiak és nők, akik közül sokan már rég felhagytak azzal, hogy megpróbálják kisikálni berepedt körmük alól, vagy kimosni beesett arcuk ráncaiból a szénport. De ma kihaltak a fekete, salakkal borított utcák. A spaletták zárva a zömök szürke házakon. Az aratás csak kettőkor kezdődik. Addig akár alhat is az ember. Ha tud.

A házuk a Perem legszélén van. Csak néhány kapun kell átmenni, és az ember máris a Rétnek nevezett, gázos mezőn találja magát. A Rétet magas szögesdrótkerítés választja el az erdőtől, ami azt illeti, az egész Tizenkettedik Körzetet ilyen kerítés veszi körül. Elvileg állandóan áram alatt van, hiszen arra szolgál, hogy távol tartsa az erdőben élő vadállatokat – a vadkutyafalkákat, a magányos pumákat és medvéket –, amelyek korábban gyakran betévedtek a városba. Többnyire veszélytelen megérinteni a kerítést, mivel szerencsés esetben legfeljebb két-három órán keresztül van áram sötétedés után. Ennek ellenére mindig megállok, és figyelmesen hallgatózom egy darabig, hátha meghallom a zúgást, ami jelzi, hogy a kerítés áram alatt van. Ezúttal a kerítés néma, akár a kő. A sűrű cserje rejtekén a földre hasalok, és átkúszom egy két láb széles kerítésszakasz alatt, amely évekkal ezelőtt tönkrement. Akad még jó pár ilyen szakasz, de mivel ez van legközelebb a házukhoz, szinte mindig itt lógok ki az erdőbe.

Amint a fák közé érek, kiveszek egy íjat és egy tegezt egy üreges fatörzsből. Akár áram alatt van, akár nem, a kerítés bevált, és távol tartja a húsevőket a Tizenkettedik Körzettől. Az erdőben szabadon kószálnak, ráadásul oda kell figyelni a mérges kígyókra és a veszett vadállatokra is.

Kitaposott ösvények nincsenek. Van viszont étel, feltéve, ha tudod, hol keresd. Az apám tudta, és megtanított rá, mielőtt meghalt a bányarobbanásban. Nem maradt belőle semmi, amit el tudtunk volna temetni. Tizenegy voltam. Öt évvel később még mindig felriadok az éjszaka közepén, és azt üvöltöm, hogy meneküljön.

Hiába tilos bemenni az erdőbe, hiába büntetik a legszigorúbban az orvvadászatot, még többen megkockáztatnák, ha lenne fegyverük. De a legtöbben nem elég bátrak, hogy egy szál késsel a kezükben kimerészkedjenek az erdőbe. Az íjam igazi ritkaság, még az apám készítette, néhány másik íjjal együtt, amit vízálló ponyvába csomagoltam, és elrejtettem az erdőben. Apám jó pénzért eladhatta volna az íjakat, de ha valamelyik hivatalnok megneszeli a dolgot, nyilvánosan kivégzik lázadásra való felbujtásért. A legtöbb Békeőr szemet huny felette, hogy kijárunk vadászni az erdőbe, mivel ők is ugyanúgy ki vannak éhezve a friss vadhúsrá, mint bárki más. Ami azt illeti, ők a legjobb vásárlóink. Annak azonban még a gyanúja sem merülhet fel, hogy valaki fel akarja fegyverezni a Perem lakóit.

Ősszel mindig akad néhány bátor lélek, aki kimerészkedik az erdőbe almát gyűjteni. De sosem mennek olyan messzire, hogy ne lássák a Rétet. Mindig elég közel maradnak, hogy veszély esetén vissza tudjanak rohanni a Tizenkettedik Körzet biztonságát nyújtó kerítése mögé. – A Tizenkettes Körzet. Ahol biztonságban éhen halhat az ember – motyogom. Aztán gyorsan hátrapillantok a vállam felett. Még itt, a semmi közepén is attól félek, hogy valaki meghallja, amit mondok.

Kiskoromban anyám állandó rettegésben élt, mert sosem tudhatta, mit fogok kikotyogni a Tizenkettedik Körzetről és a vezetőkről, akik egy távoli városból, a Kapitóliumból irányítják országunkat, Panemet. Végül felfogtam, hogy ezzel csak még nagyobb bajba sodrom a családomat. Így aztán megtanultam tartani a számat, az arcomra pedig közönyös maszkot varázsoltam, hogy soha senki ne tudja, mi jár a fejemben. Az iskolában csendben tettem a dolgomat. A közpiacon udvariasan elbeszélgettem bárkivel, de csak közömbös apróságokról. A feketepiacon, amit Zugnak hívunk, és ahol a pénzem nagy részét keresem, szinte csak üzletről esik szó. De még otthon is – ahol többnyire nem szoktam tréfás kedvemben lenni – kerülöm a kényes témákat: az aratást, az élelmiszerhiányt, az Éhezők Viadalát. Prim véletlenül visszamondja, amit tőlem hall, és akkor végünk.

Az erdőben vár az egyetlen ember, akinek a társaságában nem kell megjátszanom magam. Gale. Elernyednek az arcizmaim, és felgyorsítom a lépteimet, ahogy mászom felfelé a dombon a rejtkehelyünkhöz, egy völgyre néző sziklapárkányhoz. Sűrű bozót rejti el a sziklát a kíváncsi tekintetek elől. Megpillantom Gale-t, ahogy ott várakozik, és elmosolyodom. Gale azt mondja, eddig csak az erdőben látott mosolyogni.

– Hali, Catnip – köszön Gale. Igazából Katnissnek hívnak, de amikor bemutatkoztam neki, suttognom kellett. Gale azt hitte, Catnip a nevem, mint a macskamenta. Aztán amikor egy örült hiúz elkezdett követni az erdőben, hátha dobok neki valami koncot, hivatalosan is rajtam ragadt ez a becenév. Végül muszáj volt megölnöm, mert elriasztotta a vadakat. Kicsit sajnáltam, mert nem volt rossz társaság. Viszont jó árat fizettek a bundájáért.

– Nézd, mit lőttem. – Gale egy nyílvevesszővel átfúrt kenyeret emel a magasba, mire felnevetek. Igazi kenyér, a pékségből, nem az a lapos, tömör cipó, amit a jegyre adott gabonából csinálunk. Kezembe veszem, kihúzom a nyilat, aztán az orromat a lyukra tapasztva beszívom a friss kenyér illatát, és összeszalad a nyál a számban. Ilyen finom kenyeret különleges alkalmakra tartogatunk.

– Mmm, még ki sem hűlt – mondom. Gale már kora hajnalban elment a pékségbe, hogy megszerezze. – Mibe került?

– Csak egy mókusba. Az öreg érzélgős hangulatban volt – magyarázza Gale. – Sok szerencsét kívánt.

– Ezen a napon valahogy közelebb kerülnek egymáshoz az emberek, nem igaz? – mondom, de még arra sem veszem a fáradságot, hogy fintorogjak egyet. – Prim hagyott nekünk egy kis sajtot. – Előveszem Prim ajándékát.

Gale arca felderül, amikor megpillantja a finomságot. – Kösz, Prim. Igazi lakomát fogunk rendezni. – Gale hirtelen kapitóliumi akcentusra vált, a betegesen jó kedélyű Effie Trinketet utánozza, aki minden évben eljön, hogy felolvassa a neveket az aratáson. – És mielőtt elfelejtem: boldog Viadalt mindenkinek! – Gale leszed néhány szem szedret a mellettünk lévő bokorról. – Sok szerencsét, és sose hagyjon el benneteket... – Gale elhajít egy szedret, a bogyó kecses ívben repül felém.

Elkapom a számmal, és átharapom a gyümölcs finom bőrét. – ...a *remény!* – Ugyanolyan lelkesen fejezem be a mondatot, ahogyan Gale elkezdte. Muszáj elviccelni a dolgot, mert különben csak a rettegés marad. Ráadásul a kapitóliumiak olyan affektálósan beszélnek, hogy gyakorlatilag minden viccesen hangzik, amikor utánozzuk őket.

Gale előveszi a kését, és felszeli a kenyeret. Külseje alapján akár a bátyám is lehetne. Egyenes fekete haja van, olajbarna bőre, még a szemünk is ugyanolyan szürke. De Gale nem a rokonom, legalábbis nem vagyunk közeli rokonságban. A legtöbb bányászcsalád valahogy hasonlít egymásra.

Anyám és Prim – világos hajával és kék szemével – viszont világegyetemben kilógott a sorból. Teszem hozzá, joggal. Az anyai nagyszüleim kereskedők voltak, és ahhoz a szűk réteghez tartoztak, akik a hivatalnokok, a Békeőrök és a Perem lakosai közül kikerülő alkalmi vevők ellátásáról gondoskodtak. Patikájuk volt a Tizenkettedik Körzet egyik szebb kerületében. Mivel gyakorlatilag senki sem engedheti meg, hogy orvoshoz járjon, a patikusok gyógyítóként is dolgoznak. Apa a patikában ismerkedett meg anyával, mert a vadászatok alkalmával gyakran előfordult, hogy gyógynövényeket is gyűjtött, aztán eladta őket anyának, aki gyógy főzeteket kotyvasztott belőlük. Anya biztosan nagyon szerette őt, ha képes volt elhagyni az otthonát, hogy a Peremre költözzön. Megpróbálok visszaemlékezni ezekre a dolgokra, de csak egy kifejezéstelen tekintetű, magába zárkózó nő jelenik meg előttem, aki állandóan otthon gubbaszt, miközben a gyerekei csonttá soványodnak. Apa kedvéért próbálok megbocsátani anyának. De, hogy őszinte legyek, nem vagyok az a megbocsátós típus.

Gale a kenyérré keni a lágy kecskesajtot, aztán gondosan feldíszíti a szendvicset bazsalikomlevéllel, miközben én szedret szedek a bokrokról. Behúzódnak egy sziklamélyedésbe. Itt nem látnak bennünket, mi viszont szemmel tudjuk tartani a nyüzsgő nyári völgyet, ami tele van ehető zöldséggel, gyökerekkel és a folyóban cikázó csillogó pikkelyű hallal. Verőfényes nap van, az égbolt kék, lágy szellő fújdogál. Csoda finom, ahogyan a sajt ráolvad a meleg kenyérré, és a szederszemek szétroppannak a szánkban. Minden tökéletes lenne, ha ez igazi nyaralás volna, ha a szabadnap abból állna, hogy Gale-lel a hegyeket járjuk, és vacsorára vadászunk. Ehelyett azonban kettőkor fel kell sorakoznunk a téren, és meg kell várnunk, hogy kihirdessék a neveket.

– Tudod, szerintem megcsinálhatnánk – szólal meg Gale halkán.

– Micsodát? – kérdezem.

– Leléphetnénk a körzetből. Meglőghatnánk. Itt élnénk az erdőben. Te meg én, meg tudnánk csinálni – magyarázza Gale.

Nem tudom, mit mondjak. Az ötlet annyira abszurd.

– Ha nem lenne annyi gyerekünk – teszi hozzá gyorsan Gale.

Természetesen nem vér szerinti tanulókról beszél. Habár lehetnének azok is. Gale két öccse meg a húga. Prim. És ennyi erővel hozzászámíthatjuk az anyukáinkat is, mert nélkülünk ők is nagy bajban lennének. Ki adna enni azoknak a mindig éhes, mindig többet akaró szájaknak? Gale meg én mindennap vadászunk, de még így is előfordul, hogy a zsákmányt el kell cserélnünk disznóhájra, cipőfűzőre vagy gyapjúra, még így is előfordul, hogy esténként korgó gyomorral bújunk ágyba.

– Soha nem lesz gyerekem – mondom.

– Nekem talán lesz. Ha már nem itt élek – mondja Gale.

– De hát itt élsz – csattanok fel bosszúsan.

– Hagyjuk – vakkantja Gale.

Valami nem stimmel ezzel a beszélgetéssel. Menjek el? Mégis hogyan hagyhatnám itt Primet, az egyetlen embert a világon, akit biztosan szeretek? És Gale is a családjának él. Nem mehetünk el innen, akkor meg mindek rágódni rajta. De tegyük fel, hogy mégis elmegyünk... tegyük fel, hogy elmegyünk... akkor sem értem, hogy jön ide az, hogy lesznek-e gyerekeink vagy sem? Soha nem történt semmi Gale és köztem. Amikor először találkoztunk, tizenkét éves, csupa csont kamasz voltam, és annak ellenére, hogy Gale csak két évvel idősebb nálam, már akkor úgy nézett ki, mint egy felnőtt férfi. Sokáig tartott, mire barátok lettünk, és nem civakodtunk állandóan a zsákmányon, hanem segítettük egymást.

Különbén is, ha Gale gyereket akar, nem lesz nehéz feleséget találnia. Jóképű elég erős, hogy a bányában dolgozzon, és vadászni is tud. Nem nehéz kitalálni, miről suttognak a lányok a háta mögött a suliban. Féltékeny vagyok, de nem azért, amire a legtöbben gondolnak. Nehéz jó társat találni a vadászathoz.

– Mit akarsz csinálni? – kérdezem. Vadászni, halászni vagy gyűjtögetni szoktunk.

– Menjünk le a tóhoz halászni. Otthagyjuk a botokat, és gyűjtögetünk az erdőben. Keressünk valami finomat estére.

Ma este az aratás után mindenkinek kötelező ünnepelni. Sokuknak lesz, hiszen gyermekeik egy újabb évre megmenekülnek. Lesz azonban egy család, amely becsukja a spalettákat háza ablakán, és a bezárt ajtók mögött azon töpreng majd, miként vészelve át az előtt álló fájdalmas heteket. Jó napunk van. A ragadozók ránk sem hederítenek ilyenkor, amikor bőségesen akad könnyű és ízletes préda. Még nincs dél, de már egy tucat halat fogtunk, összegyűjtünk egy zsákra való zöldséget, és ami a legjobb, egy egész gallon szamócát. Én bukkantam az ösvényre, de Gale ötlete volt, hogy feszítsünk ki egy hálót, ami távol tartja a vadállatokat.

Hazafelé beugrunk a Zugba, a feketepiacra, amely egy elhagyatott raktárépületben, egy hajdani szénraktárban működik. Miután a mérnökök kitaláltak egy hatékonyabb módszert, amellyel a kitermelt szenet a tárnákból egyenesen a vagonokba tudták rakni, a szénraktár szép fokozatosan átalakult feketepiaccá. Az aratás napján a legtöbb üzlet ilyenkor már bezárt, a Zugban azonban még nagy a nyüzsgés. Simán elcserélünk hat halat egy jó kenyérért, másik kettőt meg sóért. A sovány öregasszony, Greasy Sae, jókora üstből edényekbe meri áruját, a tűzforró levest, és néhány adag paraffinért cserébe megszabadít bennünket a zöldség felétől. Máshol talán valamivel többet kapnánk, de igyekszünk jó viszonyt ápolni Greasy Sae-vel. Ő az egyetlen, akire mindig számíthatunk, ha vadkutyát akarunk eladni. Szándékosan nem szoktunk kutyára vadászni, de ha megtámadnak, muszáj leszedni néhányat, különben meg a hús, az hús. – Ha egyszer benne van a levesben, majdnem olyan, mint a marhahús – jegyezi meg Greasy Sae egy kacsintás kíséretében. A Peremben senki sem fintorgatja az orrát, ha egy jó vadkutyacomb kerül az asztalára, de a Zugba ellátogató Békeőrök megengedhetik, hogy kicsit finnyásabbak legyenek.

Amikor végzünk a piacon, a polgármester házának hátsó ajtajához megyünk, hogy eladjuk a szamóca felét. Tudjuk, hogy mennyire imádja, és megadja az árat, amit kérünk. Madge, a polgármester lánya nyit ajtót. Egy évfolyamba járunk. Az ember azt hinné, hogy a polgármester lánya fenn hordja az orrát, de ő egész jó fej. Olyan magának való lány. Mint én. Mivel egyikünknek sincs túl sok barátja, sokszor lógunk együtt a suliban. Együtt szoktunk ebédelni, egymás mellett ülünk a gyűléseken, együtt sportolunk. Ritkán beszélgetünk, és ez mindkettőnknek tökéletesen megfelel.

Ma nem a drapp iskolai egyenruha van rajta, hanem egy drága fehér ruha, szőke hajába pedig rózsaszín szalagot kötött. Ünneplőruha az aratáshoz.

– Csinos a szerkód – állapítja meg Gale.

Madge szúrós szemmel néz Gale-re, nem tudja eldönteni, hogy őszinte a bók, vagy a fiú csak cikizni akarja. A ruha *tényleg* csinos, de Madge rendes körülmények között soha nem hord ilyet. Összeszorítja az ajkát, és elmosolyodik. – Ha egyszer el kell mennem a Kapitóliumra, jól akarok kinézni, világos?

Most Gale-en a sor, hogy összezavarodjon. Vajon Madge komolyan gondolja, amit mond? Vagy csak hülyíti? Én az utóbbira tippelnék.

– Ugyan már, te nem mész a Kapitóliumra – mondja Gale nyugodt hangon. Szeme a Madge ruháján csillogó kis, kör alakú díszűn állapodik meg. Valódi arany. Gyönyörű darab. Egy család hónapokig vehetne kenyeret az árából. – Hány fecnid lesz a gömbben? Öt? Nekem már tizenkét éves koromban hat fecnim volt.

– Erről nem tehet – vetem közbe.

– Nem, erről senki sem tehet. Ez van, és kész – mondja Gale.

Madge arca fagyos lesz. A kezembe nyomja a számocáért járó pénzt. – Sok szerencsét, Katniss.

– Neked is – mondom, és az ajtó becsukódik.

Némán ballagunk a Perem felé. Nem örülök, hogy Gale piszkálta Madge-et, de amúgy tök igaza van. Az aratás rendszere igazságtalan, és persze a szegények húzzák a rövidebbet. Mindenkinek részt kell vennie a sorsoláson, aki betöltötte a tizenkettedik életévét. Az első évben egyszer kerül a neve a kalapba. Tizenhárom évesen kétszer. És így tovább, míg tizennyolc éves nem lesz. Az utolsó évben hétszer írják fel a nevedet. Ez az előírás a Panem tizenkét kerületének minden egyes lakosára vonatkozik.

De van egy csavar a dologban. Tegyük fel, hogy szegény vagy és éhezel, mint a családom. Ha többször felíratod a neved, egy-egy tesszerát kapsz cserébe. Minden egyes tesszeráért annyi gabonát és olajat adnak, ami szűkösen ugyan, de fedezi egy ember egyévi szükségletét. Ha akarod, a családot minden egyes tagjáért felíratkozhatasz egyszer. Így aztán tizenkét évesen, az első aratásomon, négyszer szerepelt a nevem a listán. Egyszer, mert muszáj volt, háromszor pedig a három tesszeráért, amivel kiválthattam Prim, anya és a saját egyéves gabona- és olajporciómat. Ami azt illeti, azóta is minden évben muszáj volt négyszer felíratkoznom. És a bejegyzések halmozódnak. Idén, tizenhat évesen hússzor szerepel a nevem az aratáson. Gale tizennyolc éves, és mivel immár hetedik éve kénytelen kisegíteni, egy ideje pedig egyedül eltartani öttagú családját, idén már negyvenkétszer kerül a neve a kalapba.

Így már érthető, miért húzza fel magát Gale, ha olyasvalakivel találkozik, mint Madge, akinek még az életében nem kellett kockáztatnia, mert soha nem volt szüksége tesszerára. Szinte nulla az esélye, hogy az ő nevét húzzák ki. Biztos, hogy nekünk előbb összejön – de hát mi a Peremen élünk. Ezzel együtt persze nem kizárt, hogy Madge lesz a kiválasztott, de azért nem valószínű. A szabályokat a Kapitólium fektette le, nem a körzetek, és semmi esetre sem Madge családja, mégis nehéz nem haragudni azokra, akiknek nem kell felíratkozni a tesszerákért.

Gale tudja, hogy feleslegesen haragszik Madge-re. Nem egyszer hallgattam már az erdő mélyén, ahogyan arról magyaráz, hogy a tesszera csak egy újabb eszköz, amellyel szenvedést okoznak a kerületben élő embereknek. Elvetik a vizsály magvát a Perem éhező munkásai és azok közt, akiknek megvan a mindennapi betevőjük, és ezáltal biztosítják, hogy az emberek ne bízzanak egymásban. – A Kapitólium érdeke, hogy ne szűnjön meg a megosztottság az emberek között – mondaná most Gale, ha rajtam kívül senki sem hallhatná a szavait. Ha nem ma lenne az aratás napja. Ha egy lány az arany díszűjével és tesszera nélkül nem tett volna egy minden bizonnyal ártatlannak szánt megjegyzést.

Ahogy megyünk, Gale arcára sandítok, rideg tekintete elárulja, hogy még mindig dühös. Nekem értelmetlennek tűnik ez a harag, de a világerőért sem árulnám el neki. Nem mintha nem értenék vele egyet. Igaza van. De mi értelme az erdő közepén lázadni a Kapitólium ellen? Az nem változtat meg semmit. Semmi sem lesz jobb. Nem lesz tele a hasunk. Sőt, ami azt illeti, a hangoskodással csak elriasztja a vadállatokat. Ennek ellenére hagyom, hogy kiabáljon. Ha már muszáj, inkább itt üvöltözzön, mint a körzetben.

Elosztjuk a zsákmányt, mindenkinek jut két hal, néhány finom cipó, egy kevés zöldség, egy negyed gallon számóca, só, paraffin, meg némi kis pénz.

– A téren találkozunk – búcsúzom.

– Aztán csinos legyél ám – mondja Gale tompa hangon.

Anya és a húgom már készen állnak az induláshoz. Anya egyik régi, szép ruháját vette fel, amit akkoriban hordott, amikor a patikában dolgozott. Prim az én első aratásnapj ünnepelőruhámban van, ami egy szoknyából meg egy fodros blúzból áll. Kicsit nagy neki, de anya feltűzte, hogy ne csússzon le róla. De még így sem sikerül rendesen betűrni az inget.

A kádban meleg víz vár. Koszos és izzadt vagyok a vadászat miatt. Lefürdöm, sőt, még hajam is mosok. Legnagyobb meglepetésemre anya kikészítette nekem az egyik legcsinosabb ruháját. Egy halványkék darabot, hozzá való cipővel.

– Biztos vagy benne? – kérdezem. Igyekezniem kell, hogy ne utasítsak vissza kapásból minden segítséget. Egy darabig annyira haragudtam anyára, hogy semmit sem fogadtam el tőle.

– Hát persze. Gyere, segítek feltűzni a hajad – mondja. Hagyom, hogy szárazra törölje és befonja a hajamat. Alig ismerem meg magam a falnak támasztott törött tükörben.

– Gyönyörű vagy – szólal meg Prim fojtott hangon.

– Mintha nem is én lennék – jegyzem meg. Megölelem, mert tudom, hogy a következő néhány óra borzalmas lesz a számára. Ez az első aratása. Ennél nagyobb biztonságban nem nagyon lehetne, mivel csak egyszer szerepel a neve. Nem engedtem, hogy többször felírják. Miattam aggódik. Hogy bekövetkezik az, amire még gondolni sem merünk.

Minden lehetséges módon próbálom megóvni Primet, de az aratással nem tudok mit kezdeni. A szorongás, amit Prim szenvedése vált ki belőlem, összeszorítja a mellkasomat, és félek, hogy kiül az arcomra. Észreveszem, hogy Prim blúza megint kilóg hátul, nem kis erőfeszítés árán, de nyugodt tudok maradni. – Tűrd be a farktollad, kis kacsa – mondom, és megigazítom Prim blúzáját.

Prim felnevet, és hápog egyet.

– Kapd össze magad – nevetek. Így csak Prim tud megnevettetni. – Gyere, együnk valamit – mondom, és pusztit nyomok a feje búbjára.

A vacsorára szánt hal és a zöldség lassú tűzön fő. A szamócát és a friss kenyeret az esti lakomára tartogatjuk, hogy igazán különleges legyen. Ezért aztán Prim kecskéjének, Ladynek a tejéből iszunk, és a tesszeráért kapott gabonából készült kenyeret majszoljuk, habár egyikünknek sincs valami nagy étvágya.

Egykor elindulunk a térre. A részvétel csak annak nem kötelező, aki a halálán van. Ma este a hivatalnokok körbejárják a házakat, és ellenőrzik a haldoklókat. Aki csalni próbál, börtönbe vetik.

Igazából kár, hogy az aratást a téren tartják – ez a Tizenkettedik Körzet igen kevés kellemes részének egyike. Körben boltok sorakoznak, és amikor vásárt rendeznek, főleg ha még az idő is jó, olyan érzése van az embernek, mintha ünnep lenne. Ma azonban, az épületek oldalán lógó színes lobogók ellenére komor hangulat uralkodik a téren. A háttetőkön ücsörgő dögkeselyűkre emlékeztető tévések csak fokozzák ezt az érzést.

Az emberek némán özönlenek a térre, mindenkinek be kell jelentkeznie. Az aratás arra is kiváló alkalmat nyújt, hogy a Kapitólium népszámlálást tartson. A tizenkét-tizennyolc éves tanulókat, kor szerint elkülönítve, egy-egy kötéllel elkerített részre terelik, a legidősebbek állnak elöl, a fiatalok, mint Prim, hátrébb. A családtagok egymás kezét szorongatva a kötélen kívül sorakoznak fel. De eljönnek az aratásra olyanok is, akiknek nincs kiért aggódni, vagy akik már nem törődnek semmivel, és a tömegben sétálgatva fogadásokat kötnek, hogy melyik két kölyök nevét húzzák ki. Kor szerint változik az esély, meg attól függően, hogy Peremlakóról vagy kereskedőivadékról van szó, de még arra is lehet fogadni, hogy a kihirdetés után sírva fakadnak-e a kihúzottak. A legtöbben szóba sem állnak ezekkel a svindlerekkel, de nem árt résen lenni. Ezek az emberek ugyanis sokszor besúgóként is dolgoznak, a törvényt pedig mindenki megszegi, nem igaz? Akár mindennap kivégezhetnének azért, mert kijárok az erdőbe vadászni, ha a vezetőik falánksága nem óvna meg. Ezt viszont nem mondhatja el magáról mindenki.

Egyetértünk Gale-lel, hogy ha egyszer dönteni kell, hogy éhen haljunk, vagy golyót kapjunk a fejünkbe, akkor inkább a golyót választjuk. Az gyorsabb.

Egyre zsúfoltabb, egyre zártabb a tér, ahogy betódul a tömeg. Maga a tér egész nagy, de ahhoz azért nem eléggé, hogy a Tizenkettedik Körzet mintegy nyolcezer lakosa elférjen rajta. A késve érkezőket a környező utcákba terelik, ahol hatalmas képernyőkön nézhetik az állami tévécsatorna élő közvetítését.

Azon kapom magam, hogy egy csapat tizenhat éves Peremlakó mellett állok. Biccentünk egymásnak, aztán a Törvényszék épülete előtt ideiglenesen felállított színpad felé fordulunk. A színpadon három szék van, egy emelvény, meg két hatalmas üveggömb, egy a fiúknak, egy meg a lányoknak. A lányok gömbjében lévő papírfecniket bámulom. Húsz fecnin Katniss Everdeen neve szerepel, gyöngybetűkkel.

Az egyik széken egy magas, kopaszodó férfi ül, Undersee polgármester, Madge apja, mellette a Tizenkettedik Körzet megbízottja, Effie Trinket foglal helyet. Nemrég érkezett a Kapitóliumból, fűzőld ruhában van, rózsaszínű a haja, és rémesen vicsorgatja hófehér fogsorát. Sugdolóznak, aztán aggodalmasan a harmadik, üresen álló székre néznek.

Amikor a város órája elüti a kettőt, a polgármester fellép a pódiumra, hogy felolvassa a szövegét. Minden évben ugyanazt. Panem történetét, az országét, amely egy Észak-Amerika nevű hely hamvaiból született. Felidézi az összes katasztrófát, aszályt, vihart, tűzvészt és a szárazföldtől mind nagyobb területet elhódító tengerárt, az élelemért folytatott kegyetlen háborút. A régi világ romjain jött létre Panem, a csillogó Kapitólium, s az azt körülvevő tizenhárom körzet, amely békét és jólétet hozott lakói számára. Ezután a Sötétség Napjai következtek, amikor a körzetek fellázadtak a Kapitólium ellen. Tizenkét körzetet sikerült legyőzni, a tizenharmadikat pedig eltörölték a föld színéről. A Hűtlenségi Egyezmény új törvényeket adott, amelyek szavatolták a békét, és bevezették az Éhezők Viadalát, amely minden évben emlékeztetett bennünket, hogy a Sötétség Napjai soha nem jöhetnek el újra.

Az Éhezők Viadalának egyszerű szabályai vannak. Büntetésül a lázadásért minden körzet, minden évben köteles kiállítani egy lányt és egy fiút, az úgynevezett kiválasztottakat, akiknek részt kell venniük a Viadalon. A huszonnégy kiválasztottat bezárják egy hatalmas szabadtéri arénába, ahol a tüzes sivatagtól kezdve a jeges pusztaságig bármi elfér. Ezután a résztvevők több héten át harcolnak egymás ellen, életre-halálra. Az győz, aki a végén utolsóként életben marad.

Elviszik a tanulókat a körzetekből, és arra kényszerítik őket, hogy a szemünk láttára legyilkolják egymást – a Kapitólium így emlékezteti Panem lakóit, hogy korlátlan hatalommal rendelkezik felettük; hogy semmi esélyünk túlélni egy újabb lázadást. Bármit mondanak is, az üzenet egyértelmű: – Elvisszük és feláldozzuk a gyermekeiteket, és ti nem tehetek ez ellen semmit. Ha csak az ujjatokat felemelitek, mind egy szálíg elpusztítunk benneteket. Ahogyan a Tizenharmadik Körzettel tettük.

De hogy a dolog ne csak kegyetlen, hanem megalázó is legyen, a Kapitólium megköveteli, hogy az Éhezők Viadalát valamiféle ünnepségnak tekintsük, sporteseménynek, amelyen a körzetek összemérhetik az erejüket. A Viadal győztesének gondtalan élete lesz odahaza, körzetét elhalmozzák jutalmakkal, főleg élelemmel. A Kapitólium egész évben ellátja a győztes körzetet gabonával és olajjal, sőt néha még az igazi csemegének számító cukorral is, miközben Panem többi lakója az éhhalál ellen harcol.

– Elérkezett a bűnbánat és a hála ideje – mondja a polgármester dallamos hangon.

Aztán felolvassa a Viadal korábbi győzteseit, akik a Tizenkettedik Körzetből származtak. Hetvennégy év alatt összesen két alkalommal győzött a körzetünk. Az egyikük még ma is él. Haymitch Abernathy potrohos, középkorú fickó, és ebben a pillanatban éppen valami zagyvaságot üvöltözve támolyog fel a színpadra, aztán lehuppan az üresen álló székre. Részeg. Nagyon. A tömeg tessék-lássék megéljenzi, Haymitch azonban össze van zavarodva, és megpróbálja megölelni Effie Trinketet, aki alig bírja elhárítani a férfi közeledését.

A polgármester aggódom figyelni az eseményeket. Mivel a tévé mindent élőben közvetít, jelen pillanatban Panem összes lakója a Tizenkettedik Körzeten röhög, és ezt Undersee pontosan tudja. Megpróbálja a figyelmet az aratásra terelni, és gyorsan bemutatja Effie Trinketet.

Effie Trinket, aki derűs és izgatott, mint mindig, most odatipeg a pódiumhoz, és elkiáltja magát: – Boldog Viadalt mindenkinek! Sok szerencsét, és sose hagyjon el benneteket a remény! – Rózsaszín haja biztosan csak páróka, mert a fürtjei kissé félrecsúsztak a Haymitch-csel való találkozáskor. Aztán elhadarja, hogy micsoda megtiszteltetés számára, hogy itt lehet, pedig mindenki tudja, hogy csak azt várja, mikor helyezik át valamelyik jobb körzetbe, ahol igazi győztesek vannak, nem ilyen részeg disznók, akik az egész ország szemé láttára molesztálják.

Meglátom a tömegben Gale-t, halvány mosollyal az ajkán néz vissza rám. Az idej aratás kicsit szórakoztatóbb, mint az aratások általában. De hirtelen eszembe jut, hogy Gale neve negyvenkétszer szerepel abban a nagy üveggömbben, és hogy elég rosszul áll a szénája. Legalábbis sok másik fiúhoz képest. Talán ő is ugyanezt gondolja rólam, mert az arca elkomorul, és elfordul. – Több ezer cetli van még. – Bárcsak oda tudnám súgni neki.

Eljött a húzás ideje. Effie Trinket, mint mindig, most is a következőt mondja: – A hölgyeké az elsőbbség! – Aztán odalép a lányok neveit tartalmazó üveggömbhöz. Jó mélyen belenyúl a gömbbe, és kihúzza egy papírfecnit. A tömeg visszafajtvá, síri csendben várakozik. Émelyeg a gyomrom, és kétségbeesetten reménykedem, hogy nem én leszek, nem én leszek, nem én leszek.

Effie Trinket visszamegy az emelvényhez, kisimítja a cetlit, és jól érthetően felolvassa a nevet. Nem az én nevemet. Prim Everdeen nevét.”

(Suzanne Collins (2012): Az éhezők viadala, Agave Könyvek, Budapest, pp. 11–28.)

FEJLETT INFRASTRUKTÚRA
MAGAS SZÜLETÉSKOR VÁRHATÓ ÉLETTARTAM
TERCIER SZEKTOR ARÁNYA MAGAS
K+F
IRÁNYÍTÓ SZEREP
EGYOLDALÚ GAZDASÁGI SZERKEZET
ÉHEZÉS, NYOMOR
TÚLNÉPESEDÉS
ELADÓSODÁS
GYARMATI MÚLT